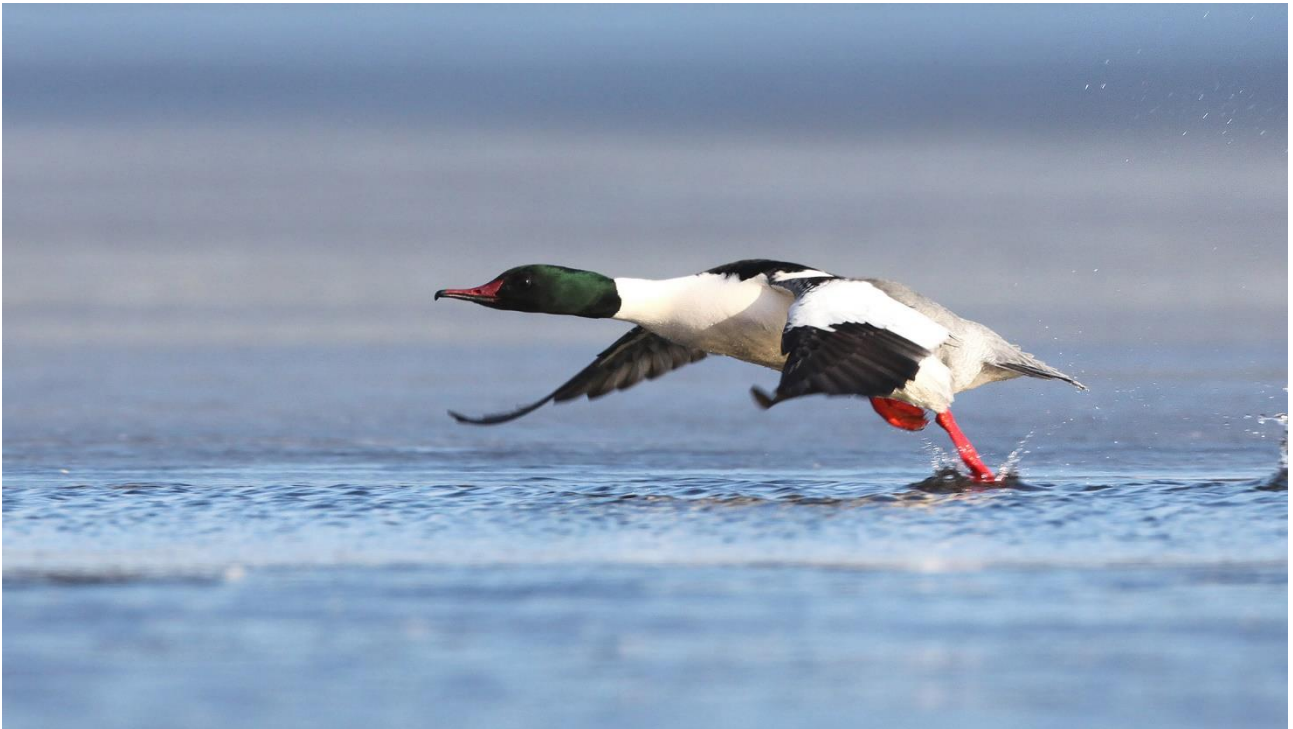

HÄMEENLINNAN HAUHON ILMOILANSELÄN LINNUSTOSELVITYS 2018

Ilmoilanselän linnustoseelvitys 31.8.2018

Tekijät: Kanta-Hämeen lintutieteellinen yhdistys ry.
Ari Lehtinen

Kansikuva: Isokoskelo (Juha Mälkönen)

JOHDANTO

Vanajavesikeskus tilasi huhtikuussa 2018 Kanta-Hämeen lintutieteelliseltä yhdistykseltä Vesistösuunnittelu -PAKKA-hankkeeseen liittyen linnustoselvityksen Hämeenlinnan Hauhon Ilmoilanselältä. Selvityksessä pääpaino oli kohteen vesi- ja lokkilinnustolla sekä lintudirektiivin laistan lajeissa sekä uhanalaisissa ja silmälläpidettävissä lajeissa.

Kanta-Hämeen lintutieteellisen yhdistyksen puolesta linnustoselvityksen maastotoista ja raportoinnista vastasi Ari Lehtinen. Laskentoihin osallistui myös Eija Kettinen.

PESIMÄLINNUSTOLASKENNAT JA MENETELMÄT

Laskentamenetelmäksi oli sovittu veneellä rantoja myötäillen tehtävä vesilintujen kiertolaskenta. Laskennoissa ja pesivien lajien parimäärätulkinnoissa noudatettiin yleisiä vesilintujen laskentaohjeita sekä Helsingin yliopiston eläinmuseon linnuston seurannan havainnointiohjeita. Koko kohteen alueen kattavia kiertolaskentoja oli kolme. Kohteen laajuudesta johtuen kaksi ensimmäistä kiertolaskentaa suoritettiin kahtena aamuna ja kolmas laskenta yhden päivän aikana ja siinä keskityttiin myös lajien poikastuottoon.

Ensimmäinen laskentakierros tehtiin 12.5., toinen 27.5. ja kolmas 17.6. jossa pyrittiin myös saamaan selvyyttä lajien poikastuotosta. Kahteen ensimmäiseen kiertolaskentaan osallistui myös Eija Kettinen.

KEVÄÄN JA ALKUKESÄN 2018 SÄÄSTÄ

Huhti-, touko- ja kesäkuu 2018 olivat selvästi normaalia lämpimämpiä ja hellepäiviäkin oli varsinkin toukokuussa useita. Yölämpötilat nousivat plussan puolelle jo huhtikuun puolivälissä. Tästä syystä monien vesilintujen, varsinkin heinäisorsan ja tavin, pesinnät alkoivat jo huhtikuun puolella. Ilmoilanselän vedenpinta oli kevään ja alkukesän 2018 aikana poikkeuksellisen korkealla. Monien ranta-asukkaiden mielestä vesi oli korkeimmalla tasolla toukokuussa 30 vuoteen ollen noin 50 cm normaalia tasoa ylempänä. Vedenpinta lähti hitaaseen laskuun vasta kesäkuun alussa ja tällä oli suuri vaikutus tiettyjen lintujen pesintöihin ja poikastuottoon, eniten varmaan kuikalle. Kesäkuun alussa koettiin vielä useana päivinä voimakkaita, jopa myrskyisiä tuulia ja tämä yhdistettynä korkeaan vedenpinnan tasoon aiheutti vaurioita monen lajin kohdalla, eniten silkkiuikun ja kalalokin poikastuottoon.

LASKENTOJEN TULOKSET TODETUN PESIMÄLINNUSTON OSALTA

Seuraavassa taulukossa on esitetty vuoden 2018 laskentojen tulokset pesimälajiston osalta valmiiksi tulkittujen parimäärien osalta. Laskennassa keskityttiin tilauksen mukaan vesi- ja lokkilintuihin sekä lintudirektiivin lajeihin sekä uhanalaisluokituksessa oleviin lajeihin. Tavanomaisia yleisimpiä varpuslintuja ei laskettu.

Alkuperäiset havainnot laskennoittain käyvät ilmi liitteinä olevista Exel-tilukoista (liite 1). Taulukon otsakkeen ”Status” alla on mainittu, kuuluuko laji Euroopan Unionin lintudirektiivin liitteen la lajeihin (Dir) ja mikä on lajin Suomen lajien uhanalaisuusarvioinnissa 2015 esitetty

uhanalaisuusluokka (NT/VU/EN/CR). Uhanalaisuusluokat on selvitetty erillisessä liitteessä (liite 2) raportin lopussa.

<u>LAJI</u>	<u>STATUS</u>	<u>PARIMÄÄRÄ</u>	<u>MUUTA</u>
Laulujoutsen	Dir	2	3+4 pull + 4 kihlaparia
Kanadanhanhi		2	5+4 pull + 2 kihlaparia
Haapana	VU	1	
Tavi		6	7+4+2 pull havaittiin
Sinisorsa		14-20	10+8+4+9 pull havaittiin
Lapasorsa		1	
Punasotka	EN	1	Alvettulanjoki
Telkkä		15-20	10 poikuetta havaittiin
Tukkakoskelo	EN	2	11+9 pull havaittiin
Isokoskelo	VU	4-5	8+6 pull ja 5 juv havaittiin
Kuikka	Dir	3-4	Ei poikasia/vesi korkealla
Silkkiuikku	NT	32-35	vain 16 pull 17.6. laskennassa
Kaulushaikara	Dir	4	
Ruskosuohaukka	Dir	2	
Sääksi	Dir	0	vrt. Hauhonselällä 4 paria
Nuolihaukka		2	Särkisaari ja Hevossaari
Ruisräikkä	Dir	1	Lehtelänlahti
Nokikana	EN	3	3 pull havaittiin
Kurki	Dir	1	Matkantaustanlahti
Meriharakka		1	Kalliosaari
Rantasipi		9-10	
Taivaanvuohi	VU	2	
Kalatiira	Dir	12-16	Kalliosaari 6 pesää
Naurulokki	VU	0	Ei pesiviä naurulokkeja!
Kalalokki		29-30	vain 26 pull havaittiin
Selkälokki	EN	5	

Harmaalokki		14	25 pull 17.6.
Käki		3	3 k Ä pysrev
Valkoselkätikka	VU	1	Hevossaari / Särkisaari
Räystäspääsky	EN	11	Alvettulan vanha silta
Satakieli		4	
Viitasirkkalintu		1	Särkisaari
Kultarinta		1	Särkisaari
Ruokokerttunen		35-40	
Viitakerttunen		3	
Rytikerttunen		2	
Rastaskerttunen	VU	1	Matkantaustanlahti
Kuhankeittäjä	EN	2	Hevossaari ja Särkisaari
Punavarpunen	NT	4	
Pajusirkku	VU	12-15	

TULOSTEN TULKINTAA PESIMÄLINNUSTON OSALTA

Ilmoilanselällä tavattiin pesivänä kesän 2018 inventoinneissa 39 lintulajia joukossa muutamia inventoituja rantavyöhykkeen varpuslintujakin. Vesilintuja 12 lajia, lokkilintuja 4 lajia, petolintuja 2 lajia, kahlaajia 3 lajia, rantakanoja 2 lajia, 1 haikara. Lajimäärä ei ole poikkeuksellisen suuri mutta kun katsotaan lajien suojeluarvoa niin lajisto on poikkeuksellisen merkittävä ainakin Kanta-Hämeen maakunnan mittakaavassa. Seuraavassa eräiden lajien osalta tarkempia esiintymätietoja, jotka myös merkittynä selvityksen liitekartalla 1.

LAULUJOUTSEN pesi kahden parin voimin. Pesät olivat Linkissaarenluodolla ja Saksankarilla. Poikasia parit saivat 3+4 ja lisäksi järvellä oli paikallisena 4 kihlaparia, jotka saattavat etsiä lähivuosina oman pesintäreviirinsä kohteelta. Lisäksi pesimättömiä ja vielä pariutumattomia joutsenia kohteella havaittiin 30-40 yksilöä.

KANADANHANHIA kohteella pesi 2 paria saaden 5+4 poikasta. Lisäksi kohteella havaittiin 2 kihlaparia jotka tulevaisuudessa ehkä pesivät kohteella.

HAAPANNA kuuluu uhanalaisluokituksessa vaarantuneiden listalle ja sitä pesivänä havaitaan Kanta-Hämeessä nykyään vähän. Yksi pari pari havaittiin Ilmoilanselällä

PUNASOTKAN vahvasti pesintään viittaava reviiri oli Alvettulanjoella. 17.6. naaras käyttäytyi kuten sillä olisi ollut poikue mukanaan mutta sai sen kortteikon suojiin ennen kuin se havaittiin.

Pidän pesintää kuitenkin lähes varmana. Punasotka on uhanalaisuusluokituksessa luokassa EN ja sen varmoja pesintöjä todetaan Kanta-Hämeessä hyvin harvoin, ei aina edes vuosittain.

TUKKAKOSKELO pesi Ilmoilanselällä ainakin kahden parin voimin. Havaitut poikueet olivat suuruudeltaan 11 + 9 pull. Tukkakoskelo on uhanalaisluokituksessa erittäin uhanalaisten (EN) luokassa.

KUIKKA kärsi kovasti poikkeuksellisen korkeasta vedenpinnasta, josta syystä sen perinteiset pesimärannat pysyivät veden alla pitkälle kesäkuuhun ja pesintöjä ei voitu aloittaa. Kolme-neljä vakituista reviiriä kuitenkin todettiin ja linnut olisivat varmasti aloittaneet pesinnän, jos olosuhteet olisivat olleet suotuisat. Pesimättömiä ja ravinnonhankinnassa olevia kuikkia Ilmoilanselällä tavattiin useita, osin pienissä parvissa saalistelevia.

SILKKIUIKKU on kohtuullisen runsas pesimälaji Ilmoilanselällä, jonka pesimäkanta on yli 32 paria. Silkkiuikun haudontavaiheessa olleet pesinnät kärsivät kovia tuhoja kesäkuun alun kovissa myrskytuulissa ja monet kelluvarakenteiset pesät tuhoutuivat. 17.6. laskennassa havaittiin vain 16 poikasta. Monet silkkiuikut kyllä tekevät uusintapesinnän, joten todennäköisesti poikastuotto on ollut tuota runsaampi ja usein pieniä silkkiuikun poikasia havaitaan vielä aivan heinäkuun lopulla mutta tässä selvityksessä sitä ei pystytty todentamaan.

KAULUSHAIKARA kuuluu EU:n lintudirektiivin lajeihin ja Ilmoilanselältä havaittiin 4 soidinääntelevää koirasta. Parimäärätulkinta tehdään niiden mukaan vaikka yhdellä koiraalla voi olla useampikin naaras, joten arvio on minimi poikuemääristä.

RUSKOSUOHAUKKA kuuluu myös lintudirektiivin lajeihin ja pesiviksi pareiksi tulkittavia löytyi 2. Ne olivat Niemikylässä Puntilan ranta-alueella ja Lehtelänlahdella.

SÄÄKSIÄ ei yllättäen löytynyt Ilmoilanselältä yhtään paria pesivänä. Lähellä sijaitsevalla Hauhonselällä pesi 4 paria. Vaikea sanoa miksi Ilmoilanselän asumattomat saaret eivät kelpaa sääkselle. Saalistelevia kalassa olevia sääksiä kylläkin näkyi useita.

NOKIKANA kuuluu uhanalaisluokituksessa luokkaan EN eikä Ilmoilanselältäkään montaa pesivää paria löytynyt. Yhteensä 3 pesivää paria ja 17.6. laskennassa todettiin 3 poikasta.

MERIHARAKKA pesi Kalliosaaressa. 27.5. emot varoittelivat ja yrittivät harhauttaa pois pesältä. 17.6. lintuja ei kuitenkaan enää näkynyt joten aloitettu pesintä jostain syystä tuhoutunut.

NAURULOKKEJA ei Ilmoilanselällä pesinyt ollenkaan. Kierteleviä pesimättömiä lintuja näkyi n. 30 yksilöä.

KALALOKKI on yleisin loppilintu Ilmoilanselällä. Pesiviä pareja löytyi 29-30. Poikastuotto jäi heikoksi korkean vedenpinnan ja myrskyisten kesäkuun alun tuulten vuoksi. Vain 26 poikasta havaittiin.

SELKÄLOKKI on erittäin uhanalainen loppilaji, jota esiintyy vain harvoilla järvillä Kanta-Hämeessä. Ilmoilanselältä löytyi 5 pesiväksi tulkittavaa paria. 2 paria Kalliosaaressa, 2 paria Särkisaaaressa ja 1 pari Raatosaaressa luodolla. Lisäksi 2 ad kiertelevää yksilöä.

HARMAALOKKEJA pesi yhteensä 14 paria. Suurin keskittymä oli Kalliosaaressa, 5 paria. 25 pull havaittiin 17.6. eli poikastuotto oli selvästi Hauhonselkää parempi.

VALKOSELKÄTIKKA pesi erittäin todennäköisesti Hevossaassa, jossa lukuisten tuoreiden ruokailujälkien lisäksi havaittiin koirasyksilö 27.5. ja nuori lentokykyinen lintu läheisessä Särkisaassa 17.6.

RÄYSTÄSPÄÄSKY kuuluu erittäin uhanalaisiin lajeihin. Alvettulan vanhan sillan alla oli 11 parin pesimäkolonia.

RASTASKERTTUNEN on vaarantuneisiin kuuluva vähälukuinen ruovikoiden raksuttaja. Yksi koiras lauloi Matkantaustanlahden korkeimmassa ruovikossa.

KUHANKEITTÄJÄT viheltelivät Hevossaassa ja Särkisaassa. Laji on lähes hävinnyt Kanta-Hämeen pesimälajistosta ja on valtakunnallisestikin erittäin uhanalainen. Kanta-Hämeestä ainoastaan Hauholta enää löytyy pesiviä kukankeittäjiä, sielläkin kanta äärimmäisen niukka.

MUUTONAIKAINEN KOHTEELLA LEVÄHTÄVÄ LAJISTO

Ilmoilanselällä muuttomatalla levähtävinä lajeina havaittiin vesilinnuista 8 **TUKKASOTKAA** 12.5. Harvinainen **LAPINTIIRA** kalasteli Kalliosaaren ympäristössä kalatiirojen kanssa 27.5.

Lisäksi muuttavina laskentojen yhteydessä havaittiin mm. 1180 harmaahanhea sekä 160 valkoposkihanhea 12.5. sekä yksi pohjoiseen muuttava meriharakka.

KOHDETTA SÄÄNNÖLLISESTI RAVINNONHANKINTAAN KÄYTTÄVÄT LAJIT

Kohdetta säännöllisesti ravinnonhankintaan käyttävät mm. kalatiirat ja kuikat sekä viime aikoina sisävesilläkin yleistynyt merimetso, joita laskentojen yhteydessä havaittiin 5 yksilöä. Lisäksi sääksiä ja yksi vanha merikotka havaittiin kohteella ravinnonhankinnassa.

KÄYTETTYJEN LYHENTEIDEN SELITYKSET

Liikkuminen: p = paikallinen, m = muuttava

Linnun ikä: 1kv = samana vuonna syntynyt, 2kv = edellisenä vuonna syntynyt

Linnun puku: pull = untuvapoikanen, juv = nuori, 1. täydellinen puku, ad = vanha, pm = maastopoikanen

Linnun sukupuoli: k = koiras, n = naaras, 1/1 = koiras-/naaraspukuinen

Ääntely: Ä = laulua tai reviiiriääntelyä, ä = muuta ääntelyä, esim. varoittelua

Muita: var = varoittleva, rev = reviiiri, pysrev = pysyvä reviiiri

KIRJALLISUUS JA VIITTEET

Koskimies P. 1994: Linnuston seuranta ympäristöhallinnon hankkeissa. Ohjeet alueelliseen seurantaan. -Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja – sarja B18.

Gustafsson E., Suoranta A.: Pesivien vesi- ja rantalintujen laskentaohjeet; UKULI 1/2006/Turun lintutieteellinen yhdistys ry.

Koskimies, P. & Väisänen, R.A. (toim)1986: Linnustonseurannan havainnointiohjeet.-Helsingin yliopiston eläinmuseo 1986.

Tiainen J., Mikkola-Roos M., Below A., Jukarainen A., Lehikoinen A., Lehtiniemi T., Pessa J., Rajasärkkä A., Rintala J., Sirkiä P., Valkama J. 2016: Suomen lajien uhanalaisuus 2015 -- Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus

LIITTEET

Liite 1 Alkuperäiset havainnot Exel-taulukoissa

Liite 2 Suomen lintujen uhanalaisuusluokitus 2015

Karttaliite 1 Merkittävämpien lajien pesimäpaikat kohteella

Karttaliite 2 Linnustollisesti arvokkaimat alueet kohteella